

Pragmatička sankcija 1712. godine i državnopravni položaj Banske Hrvatske

---

Kraljik, Vanesa

Undergraduate thesis / Završni rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:142:406358>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-23**

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet Osijek

Preddiplomski studij Hrvatskog jezika i književnosti i povijesti

Vanesa Kraljik

**Pragmatička sankcija 1712. godine i državnopravni položaj Banske
Hrvatske**

Završni rad

Mentor: doc. dr. sc. Denis Njari

Sumentor: dr. sc. Igor Josipović, poslijedoktorand

Osijek, 2019.

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet Osijek

Odsjek za povijest

Preddiplomski studij Hrvatskog jezika i književnosti i povijesti

Vanesa Kraljik

**Pragmatička sankcija 1712. godine i državopravni položaj Banske
Hrvatske**

Završni rad

Znanstveno područje humanističke znanosti, znanstveno polje povijest, znanstvena
grana hrvatska i svjetska ranonovovjekovna povijest

Mentor: doc. dr. sc. Denis Njari

Sumentor: dr. sc. Igor Josipović, poslijedoktorand

Osijek, 2019.

IZJAVA

Izjavljujem s punom materijalnom i moralnom odgovornošću da sam ovaj rad samostalno napravila te da u njemu nema kopiranih ili prepisanih dijelova teksta tuđih radova, a da nisu označeni kao citati s napisanim izvorom odakle su preneseni.

Svojim vlastoručnim potpisom potvrđujem da sam suglasna da Filozofski fakultet Osijek trajno pohrani i javno objavi ovaj moj rad u internetskoj bazi završnih i diplomskih radova knjižnice Filozofskog fakulteta Osijek, knjižnice Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku i Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu.

U Osijeku, 11. rujna 2019.

Vanessa Krajić, 0122223333

(ime i prezime studenta, JMBAG)

Sažetak

Nakon Velikog Bečkog rata i oslobođenja teritorija od turske vlasti, austrijski car Leopold I. saziva sabor u Požunu na kojemu se donose odluke o nasljedstvu u Hrvatskoj i Ugarskoj. Tada je prihvaćeno da će u Hrvatskoj i Ugarskoj nasljedno pravo imati Habsburgovci. Cara Leopolda I. nasljeđuje sin Josip I., a njegova iznenadna smrt dovela je u pitanje nasljedno pravo. Njega nasljeđuje brat Karlo VI., koji dolaskom na vlast nije imao muške djece te je tako bio posljednji muški potomak obitelji Habsburg. Nasljedno pravo tada su imali samo muški potomci obitelji, iako je tajnim ugovorom između Leopolda i njegovih sinova (Josipa i Karla) omogućeno i nasljedstvo ženskoj lozi obitelji Habsburg. Kako je ugovor bio tajan tek će Hrvatska pragmatička sankcija, odnosno članak 7. omogućiti nasljedno pravo ženskoj lozi. Odluka Sabora 1712. godine o donošenju Hrvatske pragmatičke sankcije ujedno je bila i pokušaj očuvanja položaja Banske Hrvatske unutar Monarhije i očuvanje municipalnih prava. Banska se Hrvatska, tj. Kraljevina Dalmacija, Hrvatska i Slavonija nalazila pod upravom Hrvatskog sabora i bana. Iako je Banska Hrvatska u zajednici Habsburške Monarhije bila u sastavu ugarskih zemalja (Zemalja Krune sv. Stjepana) imala je zaseban državnopravni položaj. Međutim, tijekom 18. stoljeća zaseban položaj Banske Hrvatske se smanjuje. Sve više je Banska Hrvatska ovisila o odlukama koje su donesene na zajedničkom Ugarsko-hrvatskom saboru, a unatoč mnogim ovlastima ban nije mogao sazvati Hrvatski sabor bez prethodnog vladarevog dopuštenja itd. Osnutkom Hrvatskog kraljevskog vijeća 1767. godine oslabljen je položaj podbana i Hrvatskog sabora, a njegovim ukidanjem 1779. godine svi poslovi kojima je ono upravljalo preneseni su na Ugarsko namjesničko vijeće. Na taj način Banska Hrvatska sve više gubi zaseban državnopravni položaj koji je imala, a i na odluke utječu zaključci zajedničkog Ugarsko-hrvatskog sabora.

Ključne riječi: Pragmatička sankcija 1712. godine, državnopravni položaj Banske Hrvatske, Habsburška Monarhija, pitanje nasljedstva, Karlo VI.

Sadržaj

1. Uvod.....	6
2. Oslobođenje od Turaka	7
3. Državnopravni položaj Banske Hrvatske prije Pragmatičke sankcije 1712. godine	9
3.1. Dužnosnici i institucije	10
3.1.1. Kralj.....	10
3.1.2. Ban	11
3.1.3. Hrvatski sabor	11
3.1.4. Banski stol i Zemaljski sudbeni stol.....	12
4. Događaji koji prethode Pragmatičkoj sankciji iz 1712. godine	13
4.1. Samoborski rudnik.....	13
4.2. Svađa 1708. godine.....	14
5. Karlo VI. i nasljedno pitanje	15
6. Hrvatska Pragmatička sankcija	18
6.1. Utjecaj Bečkog dvora na Pragmatičku sankciju 1712. godine	19
7. Rat za austrijsko nasljeđe (1740. – 1748.)	21
8. Državnopravni položaj Banske Hrvatske nakon 1712. godine	22
8.1. Hrvatsko kraljevsko vijeće	23
8.2. Urbari.....	24
9. Obnova županija.....	26
10. Zaključak.....	28
11. Popis literature.....	29

1. Uvod

Cilj ovoga rada je uz pitanje Pragmatičke sankcije iz 1712. godine objasniti i koliko je Banska Hrvatska imala nezavisan položaj unutar Monarhije. U skladu s time, objasniti položaj i ovlasti Hrvatskog sabor u odnosu na zajednički Ugarsko-hrvatski sabor. U ovom završnom radu obradit će se pitanje Pragmatičke sankcije iz 1712. godine (Hrvatska pragmatička sankcija) i kakav je položaj imala Banska Hrvatska prije i poslije izdavanja navedenog dokumenta. U prvim poglavljima obradit će se Veliki Bečki rat ili kako ga još neki nazivaju Rat za oslobođenje te položaj hrvatskih zemalja u 18. stoljeću. Nakon toga pojasnit će se državnopravni položaj Banske Hrvatske prije izdavanja Pragmatičke sankcije (1712.) te važne državne institucije i dužnosnici koji su značajni za Bansku Hrvatsku. Za Pragmatičku sankciju iz 1712. godine, ali i državnopravni položaj Banske Hrvatske značajna su dva događaja (događaji vezani uz Samoborski rudnik i svađa 1708. godine), koji će također biti navedeni i objašnjeni u radu. Potom će se u radu obraditi problematika nasljedstva, Pragmatička sankcija i u kakvom je državnopravnom položaju Banska Hrvatska bila nakon njezinog izdavanja te urbarijalno pitanje i obnova županija. U posljednja dva poglavlja navedeni su zaključak ovoga završnoga rada i popis literature.

2. Oslobođenje od Turaka

Ima više razloga zašto dolazi do slabljenja položaja Osmanskog Carstva u 17. stoljeću. Na slabljenje njihovog položaja posebno je utjecalo timarsko-spahijski sustav. Tako je samo Carstvo postalo talac onoga na čemu je izgrađeno. Već krajem 16. stoljeća Osmansko Carstvo doživljava ozbiljnije poraze. Od sredine 17. stoljeća Osmanlije imaju veći broj vojnika na području od Drave do zaleđa Dubrovnika.¹ Veliki Bečki rat ili Rat za oslobođenje trajao je od 1683. do 1699. godine.² Car Leopold I. iz dinastije Habsburg³ 1684. godine sklopio je savez s papom, Venecijom i Poljskom.⁴ Savez je nazvan Sveta liga, a nastao je na poticaj pape Inocenta XI. Turci su 1683. godine započeli s opsjedanjem Beča, ali su na kraju bili poraženi. Jan Sobjeski, poljski kralj i Karlo Lotarinski, Leopoldov rođak pobijedili su tursku vojsku. Veliki Bečki rat vodio se na tri bojišta. U Ugarskoj je bila carska vojska, u Hrvatskoj i Slavoniji vojska predvođena banom Nikolom Erdödyjem, a pomagali su im i ustanici i hajduci na čelu kojih se nalazio fra Luka Ibrišimović. U Dalmaciji je ratovala mletačka vojska, a većinu su činile hrvatske čete. Posebnu ulogu u tom ratu imao je Hrvatski sabor. On je zahtijevao da sve hrvatske čete predvodi hrvatski ban. Zato odbija naredbu cara Leopolda da čete u Slavoniji predvodi maršal Jakob Leslie.⁵ Odlučujuća godina rata bila je 1697. Osmanska vojska izgubila je bitku kod Sente 11. rujna 1697. godine, koju je predvodio princ Eugen Savojski. Time su uništeni turski planovi o povratku u Budim. Tijekom cijele 1689. godine odvijali su se pregovori. Mir u Srijemskim Karlovcima potpisan je 26. siječnja 1699. godine između Habsburške Monarhije i Poljske, a 7. veljače iste godine i s Mletačkom Republikom. Na temelju tog mira hrvatska je granica stavljena na Dunav i Unu.⁶ Završetkom rata cijela Ugarska s Erdeljem i veći dio Slavonije (osim temiškog Banata) potpadaju pod carevu vlast.⁷

Car Leopold I. iskoristio je uspjehe u ratu za učvršćenje nasljednog reda Monarhije. Dok je rat još trajao on je sazvao zajednički Ugarsko-hrvatski sabor u Požunu (Bratislavi). Na tom

---

¹ Nenad Močanin, "Rat za oslobođenje 1683.-1699. i njegovi rezultati u istočnoj i središnjoj Hrvatskoj i Slavoniji", u: *Povijest Hrvata od kraja 15.st. do kraja Prvog svjetskog rata*, ur. Lovorka Čoralić i dr., knjiga 2. (Zagreb, 2005), 143.

² Neda Engelsfeld, *Povijest hrvatske države i prava: razdoblje od 18. do 20. stoljeća* (Zagreb, 2002), 3.

³ O prvim Habsburzima i samoj povijesti njihova roda malo se toga zna. Na temelju istraživanja i pronađenih dokumenata pretpostavlja se da je praotac bio Gontran Bogati, vojvoda Donjeg Alsacea. Gontran Bogati je u 10. stoljeću imao posjed *Habichtsburg*, koji se nalazio u burgundskom kraljevstvu. Kraćenjem imena posjeda, odnosno izostavljanjem jednog dijela iz naziva: Hab(icht)sburg, nastalo je ime roda.

⁴ Erich Zöllner; Therese Schüssel, *Povijest Austrije*, prir. i prev. Vlatka-Ana Dujić, Sonja Ledinčić (Zagreb, 1997), 173.

⁵ Engelsfeld, *Povijest hrvatske države*, 3.

⁶ Močanin, "Rat za oslobođenje", 144-147.

⁷ Zöllner i Schüssel, *Povijest Austrije*, 174.

Saboru predložio je da se donese zakon (tzv. inicijativna deklaracija) na temelju koje bi bilo priznato nasljedstvo habsburške loze u Hrvatskoj i Ugarskoj temeljem primogeniture, tj. prvorodstva. Prema tome nakon kraljeve smrti pravo nasljeđivanja nema dinastija iz koje vladar dolazi, nego od sada nasljedstvo pripada najstarijem kraljevom sinu. Ako kralj nema muških potomaka nasljedno pravo prenosi se na kraljeva brata. Nakon duge rasprave požunski je sabor 1687. godine prihvatio nasljedno pravo na načelu primogeniture. Temeljem te odluke nakon smrti cara Leopolda, naslijedio ga je sin Josip I. On je bio prvi Habsburgovac u Hrvatskoj i Ugarskoj koji je okrunjen bez izbora Sabora. U razdoblju od 1527. do 1848. godine krunidba je bila jedinstvena, što znači da je kralj bio okrunjen i za ugarskog i za hrvatskog kralja.⁸

Leopold I. i njegovi sinovi sklapaju tajni obiteljski ugovor – *Pactum mutae successionis*. Na temelju tog ugovora omogućeno je obostrano pravo nasljeđa u austrijskom i španjolskom dijelu Monarhije, a pravo nasljedstva u austrijskoj grani obitelji omogućeno je i ženskoj lozi. Ugovor je bio tajan iz više razloga. Leopold I. je 1687. godine uspio postići da se plemstvo ugarsko-hrvatske zajednice odrekne prava na izbor vladara na temelju članka 1:1687. Plemstvo je tada zahtijevalo da kralj potvrdi članak 3:1687., na temelju kojega će staležima biti vraćeno izborno pravo u slučaju izumiranja muške linije Habsburgovaca.⁹

---

⁸ Engelsfeld, *Povijest hrvatske države*, 4.

⁹ Ivana Jukić i Josip Kasalo, “Kraljevinska prava, kraljevinska elita: primjer protonotara Jurja Plemića (1690.-1713.)”, u: *Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti* (Zagreb, 2016), 141. https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=264803 (17. 06. 2019.).

3. Državnopravni položaj Banske Hrvatske prije Pragmatičke sankcije 1712. godine

Banska Hrvatska, tj. Kraljevina Dalmacija, Hrvatska i Slavonija, područja su koja su pod upravom Hrvatskog sabora i bana.¹⁰ „Upravo tijekom 18. stoljeća – razdoblja intenzivnih integracijskih procesa u Monarhiji – državnopravni status Banske Hrvatske opetovano je definiran i dograđivan mnogim reformskim nastojanjima te je poprimio značajke koje će postaviti temelje položaja Hrvatske u Monarhiji sve do raspada Austro-Ugarske.“¹¹ U zajednici država Habsburške Monarhije, Banska Hrvatska je uz Ugarsku i Erdelj bila sastavni dio ugarskih zemalja (Zemalja Krune svetog Stjepana). Ta je zajednica zemalja, odnosno sveta Kruna u nazivu imala ulogu javnopravnog pojma. Staleži su svetu Krunu smatrali osnovom državnog ustava te su zato državu smatrali kao „interes zajedništva utjelovljen u svetoj Kruni.“¹² Staleži i redovi (*status et ordines*) sudjelovali su u parlamentu i dijelili vlast s vladarom. S obzirom na to *regnum* je bila vladavina vladara i staleža, a oni su zajedno bili članovi svete Krune (*commembra coronae*) na čelu s kraljem. U sklopu te zajednice Banska Hrvatska bila je zasebna državnopravna cjelina, koja se temeljila na „pravima i privilegijima hrvatsko-slavonskih staleža“.¹³ U 18. stoljeću u Ugarsko-hrvatskom saboru dolazi do pokušaja da se usklade zakonske osnove Ugarske i Banske Hrvatske. Godine 1708. Ugarsko-hrvatski sabor pokušao je propisati zakon prema kojemu bi zaključci Hrvatskoga sabora imali značajnu ulogu samo ako se ne bi protivili odredbama donesenim na Ugarsko-hrvatskom saboru. Iako vladar nije donio nikakve sankcije za taj članak, izdan je drugi zakonski članak. Taj novi zakonski članak predstavlja osnovu ustava Banske Hrvatske sljedećeg razdoblja. Na temelju tog članka Banska Hrvatska može donositi zakone za područje koje se nalazi pod jurisdikcijom hrvatskog bana i Sabora, ali ih prvo mora predati na sankciju vladaru, kao što to čini i Ugarsko-hrvatski sabor. Tim zakonom Hrvatskom je saboru omogućeno u dogovoru s vladarom, a neovisno od Ugarske, određivanje poslova koji se odnose na izvršenje kraljevskih prava u Banskoj Hrvatskoj (kraljeva vrhovna vlast u pravosuđu, vojsci i uređenju izvršne vlasti). Iako je time potvrđena suradnja Hrvatskoga sabora i kralja u zakonodavnim pitanjima, u praksi kralj nije potvrđivao zaključke s Hrvatskog sabora, premda je to činio sa zaključcima Ugarsko-hrvatskoga sabora. Kralj je mogao sankcionirati zakonski prijedlog izdavanjem kraljevske diplome, samo na temelju odluke hrvatskih staleža. Kraljevska je diploma imala istu zakonsku ispravnost kao i sankcionirani

---

¹⁰ Ivana Horbec, “Habsburška Monarhija”, u: *U potrazi za mirom i blagostanjem*, ur. Lovorka Čoralić (Zagreb, 2013), 407.

¹¹ Horbec, “Habsburška Monarhija”, 407.

¹² Isto, 407.

¹³ Isto, 407.

zaključak donesen na Ugarsko-hrvatskom saboru. Zato hrvatsko-slavonski staleži u komunikaciji s Bečkim dvorom apeliraju na kraljevske diplome ili na zaključke Ugarsko-hrvatskih sabora. Hrvatsko-slavonski staleži morali su poštivati zakone Hrvatsko-ugarskog sabora (koji su bili doneseni za sve Zemlje Krune svetog Stjepana) i prihvatiti ih tako što su njihovi predstavnici sudjelovali u zakonodavnim procesima Ugarsko-hrvatskog sabora. Ta je regulativa postala zakonom u Hrvatskoj tek nakon što ju je Hrvatski sabor prihvatio i verificirao. U praksi su se zapravo zaključci doneseni na Ugarsko-hrvatskom saboru na idućoj sjednici samo objavili, a hrvatsko-slavonski staleži ako su željeli izmjene morali su to tražiti na idućem zasjedanju Sabora.¹⁴

3.1. Dužnosnici i institucije

3.1.1. Kralj

„Kralj je imao pravo na objavu rata, sklapanje mira, vođenje vanjskih poslova, vrhovno vojno zapovjedništvo, vrhovno redarstvo i nadzor, vrhovno zemljišno gospodarstvo, regalna prava i monopole (npr. sol, duhan), imenovanje službi i časti, prava glede vjerskih zajednica te na određenu vrhovnu vlast u vršenju zakonodavnih, sudskih i izvršnih funkcija.“¹⁵ On je imao ovlasti u imenovanju palatina, bana, velikih župana, prelata, kraljevskih savjetnika i dvorskih dužnosnika. Od vremena prosvijećenog apsolutizma vodio se sukob između staleža i kraljevske vlasti. Vladari su smanjiva utjecaj tradicionalnih prava, a ugarski su staleži isticali svetost krune sv. Stjepana. To isticanje svetosti potječe iz Verböczyjeva *Tripartita* iz 16. stoljeća. Prema tome vrhovnu vlast nije obnašao vladar, već je vrhovna vlast pripadala kruni. Habsburzi su smatrali da kruna predstavlja samo kraljevsko dostojanstvo, a njima je od 1758. godine, prema dopuštenju pape omogućeno da nose naslov *apostolski*. Na temelju toga naslova mogli su imenovati crkvene vjerodostojnike.¹⁶

---

¹⁴ Horbec, „Habsburška Monarhija”, 408- 409.

¹⁵ Iskra Iveljić, *Hrvatska povijest u 19. stoljeću: Banska Hrvatska i Vojna krajina od prosvijećenog apsolutizma do 1848. godine*, 1 sv. (Zagreb, 2010), 50.

¹⁶ Iveljić, *Hrvatska povijest*, 50.

3.1.2. Ban

Ban se prema hijerarhijskoj podjeli nalazio na čelu javne službe u Banskoj Hrvatskoj. Na temelju svoje službe on je utjelovio *regnum*, odnosno vladavinu u kojoj sudjeluju kralj i staleži Banske Hrvatske.¹⁷ Smatrali su ga prvim među plemstvom na osnovi pravnog poretka, a ujedno je bio i „nositelj najvećeg političkog autoriteta u Banskoj Hrvatskoj.“¹⁸ Beč je od polovice 16. stoljeća banu „sustavno krnjio vojnu vlast“.¹⁹ Godine 1567. ban više ne može sam sazivati Sabor. Nakon ovih oduzimanja ovlasti banu, uslijedit će i nove promjene.²⁰ Kandidate za obavljanje banske dužnosti predlažu hrvatski staleži i redovi, a imenuje ga vladar. Nakon što je ban Karlo Batthyány dao ostavku staleži nisu predložili novoga kandidata već su tu odluku omogućili bivšem banu. To je iskoristio Bečki dvor i od 1790. do 1791. ukinuo mogućnost predlaganja bana. Banska se prisega polaže u Saboru, ban kralju odgovara za svoje postupke, a ujedno je i posrednik između njega i staleža.²¹ Bansku službu u 18. stoljeću obnašali su: „Adam Batthyány, Ivan Pálffy, Ivan Drašković, Josip Esterházy, Karlo Batthyány, Franjo Nádasdy, Franjo Esterházy, Ferenc Balassa i Ivan Erdődy.“²² Od kraja 18. stoljeća ban je član Ugarskog namjesničkog vijeća. Ban ima izvršnu, sudsku i vojnu vlast i zapovjednik je Banske krajine. Predsjeda Banskim stolom, a vojskom upravlja na temelju vlastitih ovlasti. Bansku vlast predstavljaju simboli, a u ovom slučaju to su bansko žezlo i zastava. Nakon što je osnovano Hrvatsko kraljevsko vijeće ban je postao kraljev službenik te je samostalno mogao napustiti hrvatski teritorij. Ukidanjem Hrvatskog kraljevskog vijeća ban više ne može nadzirati političku i fiskalnu upravu Hrvatske.²³

3.1.3. Hrvatski sabor

Hrvatski je sabor najvažnija institucija koja je bila mjesto okupljanja hrvatsko-slavonskih staleža i redova. Službeni naziv Hrvatskog sabora je Generalna skupština Kraljevstva Hrvatske, Slavonije i Dalmacije. Staleži i redovi koji imaju pravo zastupanja i glasovanja u Saboru dijele

---

¹⁷ Ivana Horbec, „Političke ustanove“, u: *U potrazi za mirom i blagostanjem*, ur. Lovorka Čoralić (Zagreb, 2013), 28.

¹⁸ Ivana Horbec, „Homo principis et homo statuum - banska služba za vladavine Marije Terezije“, *Povijesni prilozi* 37 (2009), 284. https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=74007 (17. 06. 2019.)

¹⁹ Ivo Goldstein i dr., *Hrvatska povijest*, 21 sv. (Zagreb, 2008), 199.

²⁰ Goldstein i dr., *Hrvatska povijest*, 199.

²¹ Iveljić, *Hrvatska povijest*, 51.

²² Horbec, „Političke ustanove“, 29.

²³ Iveljić, *Hrvatska povijest*, 51-52.

se na: crkvene velikodostojnike (katolički, kasnije i pravoslavni), magnati, visoki zemaljski dužnosnici, predstavnici ostalog plemstva (podžupan i jedan predstavnik) i dva predstavnika iz svakog slobodnog kraljevskog grada. Sabor ima mogućnost sazivanja bana, ali samo uz prethodno vladarevo dopuštenje. U odnosu na Ugarski sabor, Hrvatski sabor ima samo jedan dom. Protonotar ili prabilježnik je osoba koja je zadužena za čuvanje državnog pečata i dokumenata, vodi protokol zaključaka te ih ovjerava vlastitim potpisom i pečatom.²⁴ On također „predvodi hrvatsko-slavonske nuncije na Ugarskom saboru.“²⁵ Hrvatski sabor imao je tri nuncija (jedan za Gornji i dva za Donji dom Ugarskog sabora) koji su bili izaslanstvo i prema nalogu Hrvatskog sabora, zastupali su njegove stavove na Ugarskom saboru. Nunciji su u Ugarskom saboru imali mogućnost glasovanja, ali samo za prijedloge koji su se odnosili na Ugarsku.²⁶ Uz nuncije na sjednicama zajedničkog sabora iz Banske Hrvatske sudjelovali su: „hrvatski ban, zagrebački biskup, prepošt Zagrebačkog kaptola, velikaši i veliki župan, zastupnik plemenite općine Turopolje te, od 1751., i po dvojica zastupnika slavonskih županija.“²⁷ Od 1791. godine za odluke vezane uz zajedničke poslove vrijedilo je načelo majoriteta. Prema tom načelu prihvatio bi se prijedlog koji ima većinu glasova, a stav hrvatskog izaslanstva o prihvatanju prijedloga nije se razmatrao.²⁸

3.1.4. Banski stol i Zemaljski sudbeni stol

Banski stol osnovan je 1723. godine. To je sudbeno tijelo koje je osnovano na temelju oktavalnog suda. Banski stol istovremeno je i prizivni, tj. apelacijski (za presude Zemaljskog sudbenog stola, županijskih i kaznenih sudova) i prvostupanjski sud. Na čelu Banskog stola nalazi se ban, a uz njega su prisjednici, kojih je prvo bilo šest (banski namjesnik, protonotar, jedan prelat, dva velikaša i plemić). Prisjednike (asesore) imenovao je vladar. Godine 1764. povećava se broj članova Stola sedmorice te je to potom učinjeno i za Banski stol kojemu se broj prisjednika povećava na osam. Zemaljski sudbeni stol sudbeno je tijelo (prvostupanjski i prizivni sud). Kao i Banski stol i Zemaljski sudbeni stol bio je kolegijalno tijelo. Najčešće je imao četiri prisjednika, notara i odvjetnika. Središte Zemaljskog sudbenog stola nalazilo se u Zagrebu.²⁹

---

²⁴ Iveljić, *Hrvatska povijest*, 57-58.

²⁵ Isto, 58.

²⁶ Isto, 58-59.

²⁷ Horbec, „Habsburška Monarhija“, 410.

²⁸ Iveljić, *Hrvatska povijest*, 59.

²⁹ Isto, 59-60.

4. Događaji koji prethode Pragmatičkoj sankciji iz 1712. godine

4.1. Samoborski rudnik

U prvom desetljeću 18. stoljeća dolazi do poslovno-političke problematike, a uzrok je bilo pitanje vlasništva samoborskog rudnika bakra. Vlasnici samoborskog vlastelinstva bila je obitelj Auersperg, a stekli su ga ženidbenim vezama 1654. godine. Rudnik je bio u njihovom vlasništvu do 1700. godine. Teodorik Auersperg tada ga je dao u najam braći Aleksandru, Jurju i Kristoforu Erdődyju. Bakar je tada bio najvažnija ruda, u posao eksploatacije i izvoza željeli su se uključiti i hrvatski staleži koji su se okupili oko kraljevske Konferencije. Kasnije i štajerski plemići žele rudnik u zakup. Hrvatski su staleži sklopili dogovor prema kojemu bi Kraljevina ušla u posao posredstvom grofa Mihaela Androke. Jedini uvjet prilikom sklapanja ugovora bio je da samo grof Androka ima pravo na rudnike, a njegovi nasljednici ne. Prihvaćanjem uvjeta sklopljen je ugovor između grofa Androke i Društva samoborskih rudnika u razdoblju od 1696. do 1698. godine. Krajem 1698. godine grof Androka više ne želi biti u poslu s rudnikom. Želi da ga zamijeni druga osoba, no nailazi na neodobranje staleža. Prema dogovoru Androka je trebao pronaći novog zakupnika, ali kako to nije učinio do listopada 1699. godine Kraljevska konferencija tada odlučuje da staleži preuzimaju brigu oko rudnika uz uvjet da Androka vrati dugove Todoru Auerspergu. Staleži su zbog vlastitih interesa željeli sami vratiti Androkin dug, ali se on uskoro našao u sudskom sporu zbog toga. Auersperg na kraju odlučuje prodati rudnike za 100 000 forinti, a na kupnju rudnika odlučuje se Konferencija u ime staleža. Kako je iznos bio prevelik novac su odlučili posuditi, a to je povjereno Juraju Plemiću i Ivanu Antolčiću. Oni su otišli u Beč, ali nisu dobili taj iznos, već samo 19 000 svaki. Tijekom njihova boravka u Beču staleži su posudili 10 000 forinti od trgovca Leonarda Milpachera. U međuvremenu podban Stjepan Jelačić, njegov brat Gabrijel Jelačić, Jakov Ilijić i Ivan Stepanić odustaju od ugovora o kupnji i svoja prava predaju Jurju Plemiću. Tada Teodor Auersperg ne želi primiti predujam od 25 000 forinti i staleži odlučuju pokrenuti sudsku parnicu. Staleže je zastupao Juraj Plemić, a ne zna se što se kasnije dogodilo sa plemićima i parnicom. Auersperg je 1700. godine rudnike dao na petnaestogodišnji zakup braći Aleksandru, Jurju i Kristoforu Erdődyju. Kako je Androka na trideset godina sklopio ugovor o zakupu, dolazi do tužbi između Androke i obitelji Erdődy. Događaj oko zakupa samoborskih rudnika jedan je od uzroka političkih svađa koje će se posebice istaknuti 1708. godine prilikom zasjedanja sabora u Požunu.³⁰

---

³⁰ Jukić i Kasalo, "Kraljevska prava, kraljevska elita: primjer protonotara Jurja Plemića (1690.-1713.)", 136-139.

4.2. Svada 1708. godine

Prema navodima ponekih autora Hrvatska pragmatička sankcija „ušla je u kanone hrvatske historiografije kao „proizvod“ teze općega ugarsko-hrvatskog sukoba koji je izbio 1708. godine.“³¹ Ne zna se tko je začetnik ove teze, ali o njoj su pisali i Tadija Smičiklas i Vjekoslav Klaić. Ivana Jukić, na temelju svojih istraživanja zaključuje da općeg sukoba nije bilo već da je to bio sukob pojedinih osoba (članova obitelji Erdődy, Adama Keglevića i protonotara Jurja Plemića). Ona smatra da je interesni sukob izbio zbog utjecaja i sudskih ovlasti koje je protonotar Plemić imao unutar Hrvatskoga Kraljevstva, a to nije odgovaralo obitelji Erdődy i još nekim osobama. Ivana Jukić i Josip Kasalo u članku *Kraljevinska prava, kraljevinska elita: primjer protonotara Jurja Plemića (1690.-1713.)* navode razlog zašto je sukob iz 1708. godine okarakteriziran kao opći. Razlog tome bila je dvojna staleška pripadnost (ugarskom i hrvatskom staleškom svijetu) između Jurja i Gabrijela Erdődyja i Adama Keglevića. Na zasjedanju zajedničkog Ugarskog sabora 1708. godine Erdődyjevi i Keglevići zalagali su se i predložili smanjenje autoriteta Hrvatskoga sabora i nekih staleških prava. Tada dolazi do stvaranja dviju grupacija. Prvu su činili biskup Esterházy i protonotar Plemić, a drugu članovi obitelji Erdődy. U lipnju 1708. godine, u Požunu, na zasjedanju zajedničkog Ugarskog sabora navedene se grupacije sukobljavaju.³² Protonotar Plemić namjeravao je izložiti službene kraljevske gravamine, ali prije njega su Adam Erdődy, Juraj i Gabrijel Erdődy s potporom Adama Keglevića izložili na Saboru „tzv. „Erdődyjeve gravamine“, dajući sebi samoinicijativno ulogu poslanika Hrvatskoga Kraljevstva.“³³ Erdődyjeve su gravamine bile u suprotnosti s onima protonotara Plemića, za koje je dobio instrukcije Hrvatskog sabora. Erdődyjeve gravamine imale cilj smanjenja funkcija, ovlasti i značaja Sabora, odvajanje podbanske funkcije od funkcije velikog župana Zagrebačke i Križevačke županije itd. Tome su se suprotstavili protonotar Plemić i Petar Gotal pa su „Erdődyjeve gravamine“ uklonjene s dnevnog reda.³⁴

---

³¹ Jukić i Kasalo, „Kraljevinska prava“, 139.

³² Isto, 139-140.

³³ Isto, 140.

³⁴ Isto, 141.

5. Karlo VI. i nasljedno pitanje

Leopolda I. (1640. – 1705.) na austrijskom prijestolju zamjenjuje sin Josip I. Nakon smrti Josipa I. 1711. godine, na vlast dolazi njegov brat Karlo III. (VI.).³⁵ Karlo III.³⁶ napustio je Španjolsku i došao u Beč i ondje preuzeo vlast. Izabran je za cara Karla VI., a primio je i češku i ugarsko-hrvatsku krunu. Nakon preuzimanja kruna, Karlo je postao jedini muški potomak obitelji Habsburg. Karlo dolaskom na vlast želi regulirati nasljedno pitanje, posebice zato što još nije imao djece. Zbog toga dolazi do pitanja nasljedstva nakon Karlove smrti ako ne bude imao muških potomaka.³⁷

Biskup Emerik Esterházy sazvaio je Sabor kako bi ga upoznao s problemom nasljedstva. Sabor je prvi put sazvan u prosincu 1711. godine, ali je odgođen zbog kuge. Ponovno sazivanje Sabora bilo je 9. ožujka 1712. godine u Zagrebu u biskupskom dvoru.³⁸ Ban Pálffy bio je odsutan, zato što je sudjelovao u ratovima protiv Rákóczyjeve vojske. Glavni razlog zašto je sabor sazvan bio je izbor poslanika u Ugarski sabor, a također se raspravljalo i o pitanju nasljedstva u slučaju da Karlo VI. nema muških potomaka. Na trećem danu zasjedanja izglasan je 7. članak, prema kojem su pristali na nasljedstvo Habsburga i po ženskoj lozi. Njihov jedini uvjet bio je da će priznati vladaricu, koja će vladati i u Austriji.³⁹ „Hrvati su tom odlukom preduhitрили ne samo Ugare i sve druge habsburške podanike, nego i samog cara. Naime, ni Karlo nije do tada donio službenu odluku o nasljedstvu u ženskoj lozi, nadajući se još uvijek muškom potomstvu.“⁴⁰ Hrvatsku pragmatičku sankciju sačinjavala su tri dijela. U prvom dijelu staleži navode što ih je potaknulo na tu odluku, a u drugom se dijelu navodi prihvaćanje ženske loze na habsburškom prijestolju. Jedini uvjet bio je da buduća vladarica (ili vladar) stoluju u Austriji, a trebaju kraljevati i u trima pokrajinama (Štajerskoj, Koruškoj i Kranjskoj). U posljednjem dijelu staleži od kralja Karla III. traže protuuslugu u obliku sigurnosne diplome (*diploma securiata*).⁴¹

Izaslanstvo koje su činili biskup Esterházy, grof Ivan Drašković i protonotar Juraj Plemić Otočki nosilo je caru Karlu tekst zaključka sabora na potvrdu. Osim teksta zaključka oni su caru

---

³⁵ Goldstein i dr., *Hrvatska povijest*, 221.

³⁶ Sve dok nije preuzeo carsku krunu 1711., Karlo je bio španjolski kralj. Dok je obnašao dužnost španjolskog kralja njegova je titula bila Karlo III. Nakon što je okrunjen za austrijskog cara 1711. njegova titula glasi Karlo VI.

³⁷ Neven Budak, *Hrvatska povijest u ranome novom vijeku: Hrvatska i Slavonija u ranome novom vijeku*, (Zagreb, 2008), 35.

³⁸ Engelsfeld, *Povijest hrvatske države*, 19.

³⁹ Neven Budak, “Habsburzi u vrijeme izgradnje apsolutizma”, u: *Habsburzi i Hrvati*, ur. Neven Budak (Zagreb, 2003), 93.

⁴⁰ Budak, “Habsburzi u vrijeme izgradnje apsolutizma”, 94.

⁴¹ Engelsfeld, *Povijest hrvatske države*, 19.

nosili i spomenicu sabora koja je bila upućena vladaru. Sadržaj te spomenice govori o odnosima Hrvatske prema Ugarskoj: „Kod primanja naše koristi neće nas zastrašiti to što smo dio Ugarske. Mi smo doduše, kako zakoni kažu, zemlje pridružene Ugarskoj, ali joj nismo podanici. Nekada smo imali svoje rođene, a ne ugarske kraljeve. Nije nas Ugrima podvrgla nijedna sila, nijedno ropstvo, već se sami od svoje volje pokorismo, ne kraljevstvu, nego kralju njihovu.“⁴² U članku 7., tj. Hrvatskoj pragmatičkoj sankciji istaknuto je da zajednica Hrvata i Mađara ovisi o jednoj osobi, a to je vladar. Sve dok obje kraljevine imaju istoga vladara one su u državnoj zajednici. U slučaju da izumre habsburška loza hrvatsko-ugarska zajednica više ne bi postojala.⁴³

Car Karlo izaslanike je primio u Beču, a iste večeri sazvaio je i tajnu konferenciju svojih savjetnika. Na tajnoj konferenciji odlučeno je da se zaključci Hrvatskog sabora prihvate i iskoriste kako bi pritisnuli Ugre da i oni postupe isto. Napravljen je koncept dekreta u kojemu car u svoje ime i ime svojih nasljednika obećava Hrvatskoj poštivanje svih njezinih privilegija, međutim koncept nikada nije potpisan. Razlog nepotpisivanja koncepta bio je taj što se car nije htio zamjeriti Ugrima. Premda koncept dekreta nikada nije potpisan, car Karlo je kako bi djelomično udovoljio Hrvatima izdao diplomu kojom im se zahvaljuje na njihovoj vjernosti prema lozi Habsburg te obećava čuvati njihove povlastice i prava.⁴⁴ Karlo III. okrunjen je 22. svibnja 1712. godine u Požunu. Usprkos tome, ugarski su staleži u inauguralnoj diplomi predlagali ponovno ozakonjenje slobode novoga vladara nakon što muška loza dinastije Habsburg izumre. Ugarski su staleži još predlagali da im kralj obećava da se niti jedan dio neće odvojiti od Kraljevine Ugarske. Za razliku od ugarskih staleža, hrvatski su nunciji predlagali ozakonjenje pravovaljanosti svi zakona koji su doneseni u Hrvatskom saboru do tada i koji će se tek donijeti, podudarali se oni ili ne s ugarskim. Kralj se tada našao u nepovoljnom položaju. Mađarski su staleži odbili prihvatiti pravo nasljedstva ženske loze, a Hrvati su tražili garanciju sigurnosti svoga zakonodavstva. Kralj je želio izbjeći sankciju oba prijedloga, a u tome mu je pomogla kuga. Zbog kuge kralj je raspustio Sabor i tako zaobišao sukob s Mađarima, a nije prihvatio ni hrvatske prijedloge.⁴⁵ Hrvatska pragmatička sankcija potaknula je cara da 1713. godine izda zakon nazvan Pragmatička sankcija. U zakonu je određeno da Karlove kćeri imaju pravo nasljedstva i da su habsburške zemlje nedjeljive.⁴⁶ Godine 1716. Karlu se rodio sin Leopold, zbog toga je kralj smatrao da mu Hrvatska pragmatička sankcija neće ni trebati, ali Leopold umire iste godine. Karlu se 13. svibnja 1717. godine rodila kći Marija Terezija. Kako bi

---

⁴² Budak, "Habsburzi", 94.

⁴³ Engelsfeld, *Povijest hrvatske države*, 21.

⁴⁴ Budak, "Habsburzi", 94.

⁴⁵ Engelsfeld, *Povijest hrvatske države*, 22.

⁴⁶ Budak, "Habsburzi", 94.

svojoj prvorodenoj kćeri osigurao nasljedno pravo, Karlo je 1722. godine odlučio Hrvatsku pragmatičku sankciju iznijeti i pred ugarske staleže. Sazvao je Ugarski sabor 20. lipnja iste godine.⁴⁷ Karlovi podanici Pragmatičku su sankciju prihvatili tek nakon nekoliko godina, a u razdoblju od 1720. do 1721. prihvatile su ju sve nasljedne zemlje. Ugarska je sankciju prihvatila 1722. godine na Saboru u Požunu, a car je potvrdio zaključak Ugarskog sabora u kojemu je istaknuta nedjeljivost Ugarske od Austrije, a isto tako i nedjeljivost Hrvatske od Ugarske.⁴⁸ Karlo VI. umire 18. listopada 1740. godine, a vlast preuzima Marija Terezija. Hrvatski se sabor sastao u Varaždinu 1. prosinca 1740. godine, na kojem su prihvatili Mariju Tereziju svojom kraljicom. Sabor se ponovno sastao 1. ožujka 1741. godine u Varaždinu kako bi odredili nuncije za Ugarski sabor koji je trebao zasjedati 15. svibnja iste godine u Požunu. Hrvatskim nuncijima predana je instrukcija od 31 točke. Instrukciju je izradio odbor na čelu s grofom Ljudevitom Patačićem. U četvrtoj točki navodi se da nunciji pred ugarskim staležima trebaju izjaviti da su Hrvati prihvatili Mariju Tereziju za svoju kraljicu, na temelju 7. članka iz 1712. (Hrvatske pragmatičke sankcije) i temeljem članka 1. i 2. Ugarskog sabora iz 1723. godine.⁴⁹

---

⁴⁷Vjekoslav Klaić, *Hrvatska pragmatička sankcija*, 88. knjiga, (Zagreb, 1915), 133 <http://dizbi.hazu.hr/object/8727> (19. 06. 2019.)

⁴⁸ Budak, "Habsburzi", 95.

⁴⁹ Klaić, *Hrvatska pragmatička sankcija*, 134.

6. Hrvatska Pragmatička sankcija

Vodeći krugovi Banske Hrvatske su na poticaj bečkog Dvora donijeli odluku o izmjeni odluka o nasljedstvu. Tu odluku pokrenuo je zagrebački biskup i tada banski namjesnik Emerik Esterházy, a veliki utjecaj u toj odluci imao je i protonotar Juraj Plemić. On je prilikom zasjedanja Sabora održao govor u kojem je zatražio da se hrvatskim staležima omogući vođenje samostalne politike, koja neće biti podređena Ugarskoj. Sabor je sazvan u ožujku 1712. godine.⁵⁰ Tada je donesena Hrvatska pragmatička sankcija (9. ožujka 1712. godine).⁵¹ „Pragmatička sankcija (latinski *pragmatica sanctio*), u rimskom postklasičnom pravu, propis koji je izdavao vladar o nekom državnom pitanju velike važnosti i trajnoga značenja.“⁵² Sabor je od vladara, Karla VI., zatražio diplomu *perpetuae securitatis*, odnosno „potvrdu svih prava i povlastica Hrvatske.“⁵³ Na taj način naglašena je samostalnost Hrvatske od Ugarske i samostalnost donošenja odluka u Hrvatskom saboru. Bečki je Dvor u sporovima između Hrvatske i Ugarske pokušao zadržati neutralnost. Unatoč tome, Dvor je pomogao Hrvatima 1715. godine u donošenju odluke o radu zajedničkog Ugarsko-hrvatskog sabora. Prema toj odluci zajednički Sabor nije odgovoran u donošenju odluka koje su vezane uz zakonodavna pitanja Hrvatske. Jedina odluka, koju je Dvor potvrdio u radu zajedničkog Sabora je ta da Ugarski sabor može 1723. godine proglasiti Hrvatsku nedjeljivim dijelom Ugarske.⁵⁴ „Pragmatička sankcija i Zaključak iz 1715. godine postali su jedan od najvažnijih argumenata u prilog političkoj i teritorijalnoj samostalnosti Hrvatske.“⁵⁵

Za vrijeme Habsburgovaca Hrvatska i Ugarska prema uređenju bile su nasljedne monarhije.⁵⁶ „Hrvatski i ugarski staleži imali su pravo preelekcije – tj. dinastija je imala pravo nasljeđivanja, ali su staleži obiju kraljevina imali pravo birati kralja između preostalih članova dinastije.“⁵⁷ Red nasljeđivanja nije bio određen do 1687. godine. Iako su Habsburgovci imali pravo nasljedstva, mogućnost izbora kralja imali su staleži i redovi u Hrvatskoj i Ugarskoj.⁵⁸ Početak 18. stoljeća dinastiju Habsburg i područja njihove vladavine obilježila je dinastička i politička kriza. Ta kriza dovela je u pitanje opstanak dinastije, a i same Monarhije. Do krize je došlo nakon smrti cara

---

⁵⁰ Goldstein i dr., *Hrvatska povijest*, 221.

⁵¹ Klaić, *Hrvatska pragmatička sankcija*, 61.

⁵² Leksikografski zavod Miroslav Krleža, *Pragmatička sankcija*, <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=49925> (20. 06. 2019.)

⁵³ Goldstein i dr., *Hrvatska povijest*, 221.

⁵⁴ Isto, 221-222.

⁵⁵ Goldstein i dr. *Hrvatska povijest*, 222.

⁵⁶ Ivan Beuc, *Povijest institucija državne vlasti Kraljevine Hrvatske, Slavonije i Dalmacije* (Zagreb, 1985), 166.

⁵⁷ Engelsfeld, *Povijest hrvatske države*, 3.

⁵⁸ Beuc, *Povijest institucija*, 166.

Josipa I. Cara je na prijestolju zamijenio brat Karlo. Taj događaj doveo je do mogućnosti da se u Mađarskoj i Hrvatskoj primijeni zakon iz 1687. godine (članak 3). Prema tom članku, već spomenute zemlje mogu donijeti odluku o izboru druge dinastije, ako dinastija Habsburg ne bude imala više muških potomaka. Kako car Karlo nije imao muških potomak, mađarsko plemstvo nastojalo je taj članak provesti u djelo kako bi postigli veću autonomiju i pravno smanjili zasebnost Banske Hrvatske. Za razliku od mađarskog, hrvatsko je plemstvo željelo sačuvati status koji je Banska Hrvatska tada imala. Zato hrvatsko plemstvo donosi tzv. Hrvatsku pragmatičku sankciju. Zaključak 7, koji je donesen na zasjedanju Hrvatskog sabora u ožujku 1712. godine (Hrvatska pragmatička sankcija) može se smatrati pokušajem obrane hrvatskih municipalnih prava. Ta su prava bila ugrožena u razdoblju od 1708. do 1712. zbog pretenzija mađarskog plemstva za izuzimanjem zakonodavnih ovlasti koje je imao Hrvatski sabor.⁵⁹ Zaključkom 7, Hrvatski je sabor priznao pravo nasljedstva ženske loze dinastije Habsburg, koja će „posjedovati Austriju i unutrašnjoaustrijske zemlje (Štajersku, Korušku i Kranjsku) i, podjednako bitno, na taj je način iskazao političku zasebnost Banske Hrvatske unutar Habsburške Monarhije te unutar zemalja krune sv. Stjepana.“⁶⁰ Na zasjedanju Sabora tada je izglasan i zakonski članak 14, prema kojemu je hrvatskom plemstvu zabranjeno djelovanje koje nije u skladu s interesima Hrvatskoga Kraljevstva. Sankcioniran je članak 120 Ugarsko-hrvatskog sabora iz 1715. godine, koji govori o zakonodavnoj zasebnosti Hrvatskoga sabora. Time je još više naglašena samostalnost Hrvatske Kraljevine (politička i teritorijalna) u sklopu zemalja krune sv. Stjepana. Pitanje nasljedstva zaključio je car Karlo VI. donošenjem Pragmatičke sankcije 1713. godine. Tako je osigurao nasljedstvo svojoj kćeri Mariji Tereziji koja je rođena nakon donošenja Hrvatske pragmatičke sankcije 1717. godine.⁶¹

6.1. Utjecaj Bečkog dvora na Pragmatičku sankciju 1712. godine

Hrvatski povjesničari, posebice Vjekoslav Klaić i Ivan Beuc, navode da je Hrvatsko Kraljevstvo u odnosu na ostale zemlje Habsburške Monarhije prvo priznalo nasljedno pravo Habsburgovcima po ženskoj lozi. Oni također ističu da je ta odluka donesena na inicijativu zagrebačkog biskupa Emerika Esterházyja i da je tada došlo do državno-pravne zasebnosti. Tu tvrdnju podupire i Gustav Turba, ali navodi da Bečki dvor nikada nije inicirao članak 7, niti je s

---

⁵⁹ Maja Katušić, „Hrvatske zemlje u 18. stoljeću: opći pregled državno-političkih, gospodarskih, društvenih i kulturnih prilika“, u: *Ljudi 18. stoljeća na hrvatskom prostoru*, ur. Lovorka Čoralčić i dr. (Zagreb, 2016), 15-16.

⁶⁰ Katušić, „Hrvatske zemlje“, 16.

⁶¹ Isto, 16.

njim bio upoznat. Vjekoslav Klaić i Ivan Beuc kako bi potvrdili suradnju i saznanje Dvora o članku 7, navode pismo regentice Eleonore od 11. studenog 1711. godine, koje je iz Beča poslala biskupu Emeriku Esterházyju. Carica i kraljica Eleonora Magdalena Theresia bila je treća supruga Leopolda I. (1640. – 1705.).⁶² Nakon smrti Leopolda I. nasljeđuje ga sin Josip I. Car Josip I. nenadano umire 17. travnja 1711. godine. On nije ostavio nikakav dokument u kojemu bi bilo naznačeno tko bi ga naslijedio nakon smrti. Odlučeno je da vlast preuzme njegov brat Karlo III., koji je tada obnašao dužnost španjolskog kralja. Do Karlova dolaska i preuzimanja vlasti, carica Eleonora obnašala je dužnost regentice. Funkciju regentice potvrdio je njezin sin Karlo u pismu od 4. svibnja 1711. godine, a za savjetnika joj je odredio Wratislawa.⁶³ Prije preuzimanja carske i ugarske krune, Karlo je izdao oporuku 26. rujna 1711. godine, kojom je odredio nasljedno pravo. Njegova je oporuka bila preteča Pragmatičke sankcije, koju će izdati 1713. godine.⁶⁴ Tijekom zasjedanja zajedničkog Ugarsko-Hrvatskog sabora 1687. godine, postavilo se pitanje ima li habsburška španjolska linija nasljedno pravo u Ugarsko-Hrvatskom Kraljevstvu, ako austrijska muška linija Habsburga izumre. Španjolskoj liniji Habsburgovaca omogućeno je to pravo, ali uz uvjet stolovanja u Ugarskoj ili bilo kojoj susjednoj zemlji. Iako ta odluka nije zapisana u zakonu o nasljedstvu iz 1687. godine, zapisana je u svim ostalim krunidbenim dokumentima nakon te godine, pa i u Hrvatskoj pragmatičkoj sankciji.⁶⁵ Zasjedanje Hrvatskog sabora u ožujku 1712. godine potvrdilo je da u Hrvatskom Kraljevstvu postoji politički dualitet. Premda je biskup Esterházy u sazivu zamolio što veći odaziv hrvatskih velikaša, na zasjedanju se to nije dogodilo. Biskup je tada na zasjedanju Sabora inicirao nastajanje dvaju zakonskih članaka. Ta dva članka su: članak 7:1712., poznatiji kao Hrvatska pragmatička sankcija i članak 14:1712. Nastanak prvog članka koristio je i Bečkom dvoru i Hrvatskom Kraljevstvu, a drugi članak nastao je prvenstveno na temelju hrvatskih interesa. Veći dio hrvatskog plemstva prihvatio je članak 14:1712. Njime je ozakonjeno kažnjavanje plemstva koje koristi prava Hrvatskog Kraljevstva, koja su mu omogućena, a djeluje protiv municipalnih prava toga kraljevstva. Velikaš koji se protivio članku 14:1712. bio je Adam Rattkay. On je smatrao da je tim člankom Sabor prekršio svoje ovlasti.⁶⁶

---

⁶² Ivana Jukić, “Vladavina žena na bečkom dvoru 1711/1712. i Hrvatska pragmatička sankcija”, *Povijesni prilozi* 30 (2006), 105-106. https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=19638 (19. 06. 2019.)

⁶³ Jukić, “Vladavina žena”, 109-111.

⁶⁴ Isto, 117.

⁶⁵ Isto, 121.

⁶⁶ Ivana Jukić, “U sjeni Hrvatske pragmatičke sankcije”, u: *Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti*, (Zagreb, 2008), 157-158. https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=53504 (19. 06. 2019.)

7. Rat za austrijsko nasljeđe (1740. – 1748.)

Marija Terezija vladala je od 1740. do 1780. godine. Tek što je došla na vlast, morala je braniti granice svoje države, ali i nasljedno pravo koje su joj mnogi osporavali. Zbog tog je došlo do Rata za austrijsko nasljeđe.⁶⁷ Unatoč donošenju Pragmatičkih sankcija (tzv. hrvatske Pragmatičke sankcije 1712. i Pragmatičke sankcije Karla VI. 1713.) neki vladari dovode u pitanje nasljedstvo po ženskoj lozi. Bavarski i saski vladari smatrali su kako imaju pravo na habsburšku krunu, na temelju rodbinskih veza. S tim se slagao i novoizabrani pruski kralj Fridrik II., koji će kasnije biti poznat kao Fridrik Veliki. Pruski kralj Fridrik od Marije Terezije zahtijevao je da mu prepusti Šlesku. Prusi su i otprije smatrali da imaju pravo na Šlesku, iako ono nije bilo valjano. Marija Terezija odbila je zahtjeve pruskog kralja i time dolazi do rata (Prvi šleski rat), koji je započeo u prosincu 1740. godine kada je pruska vojska prešla austrijsku granicu. Pruska odnosi objedu kod Mollwitza te se tada u rat uključuju i druge zemlje: Bavarska, Saska, Španjolska i Francuska. Odlučeno je da se carska kruna preda protivniku Marije Terezije, bavarskom knezu Karlu Albertu.⁶⁸ Bavarski je knez izabran za rimsko-njemačkog cara kao Karlo VII. 1742. godine u Frankfurtu.⁶⁹ Rat za austrijsko nasljeđe prikazao je slabosti države (loša porezna i financijska politika, onemogućeno vraćanje državnog duga itd.) s kojima se Marija Terezija susrela dolaskom na vlast.⁷⁰ Tijekom zasjedanja sabora u Požunu Marija Terezija okrunjena je za ugarsko-hrvatsku kraljicu i ondje se obratila za pomoć ugarskim staležima. Uz pomoć ugarskih staleža i hrvatskih predstavnika okončan je Prvi šleski rat 1742. godine. Nakon rata Fridrik Vilim dobio je veći dio Šleske.⁷¹ Godine 1745. umire Karlo VII., a njegov sin i nasljednik Maximilian Joseph sklapa mir s Austrijom i priznaje Pragmatičku sankciju. Mir je sklopljen u Füssenu u travnju 1745. godine, a Maximilian Joseph pritom se odrekao svojeg nasljednog prava.⁷² Nakon toga je Franjo Stjepan u Frankfurtu 1745. godine okrunjen za njemačkog cara.⁷³ Godine 1744. započeo je Drugi šleski rat, koji je završen 1748. godine mirom u Aachenu. Austrija je izgubila Šlesku i bila primorana predati Parmu i Piacenzu španjolskome princu, ali je Marija Terezija sačuvala svoju baštinu i krunu.⁷⁴

---

⁶⁷ Katušić, "Hrvatske zemlje", 16.

⁶⁸ Budak, "Doba prosvijećenog apsolutizma", u: *Habsburzi i Hrvati*, ur. Neven Budak (Zagreb, 2003), 98.

⁶⁹ Zöllner i Schüssel, *Povijest Austrije*, 201.

⁷⁰ Katušić, "Hrvatske" 12.

⁷¹ Budak, "Doba prosvijećenog apsolutizma", 100.

⁷² Zöllner i Schüssel, *Povijest Austrije*, 22.

⁷³ Budak, "Doba prosvijećenog apsolutizma", 100.

⁷⁴ Zöllner i Schüssel, *Povijest Austrije*, 202.

8. Državnopravni položaj Banske Hrvatske nakon 1712. godine

U službenim dokumentima iz 18. stoljeća, jednako tako i u naslovu habsburških vladara za Bansku Hrvatsku upotrebljavao se naziv Kraljevine Dalmacije, Hrvatske i Slavonije. Njezina državnopravna veza u sklopu Zemalja Krune svetog Stjepana u dokumentima se navodila nazivom *Regnum Hungariae partiumque eidem adnexarum*. Nakon donošenja hrvatske Pragmatičke sankcije u ožujku 1712. godine, u njoj hrvatski staleži navode da oni nisu ugarski podanici, unatoč tome što se nalaze u sastavu Ugarske. Iz toga se može zaključiti da su hrvatski staleži smatrali da je Banska Hrvatska odijeljena državnopravna cjelina u sklopu Habsburške Monarhije. Tu tvrdnju potkrjepljuje i saznanje da je Hrvatski sabor samostalno donosio odluke vezane uz državnopravne odnose. Samostalnost u donošenju odluka vezanih uz zakonodavstvo Hrvatskog sabora, temelji se na suradnji s vladarom prilikom donošenja zakona, tj. *statuta*. Ti su se zakoni odnosili na jurisdikciju Hrvatskoga sabora i bana. Za te zakone (*statute*) od početka 18. stoljeća upotrebljava se i naziv *municipalna prava*. Municipalna su prava na zaključcima Ugarsko-hrvatskog sabora sve do prve polovice 19. stoljeća smatrana starim pravima hrvatsko-slavonskih staleža. Također su smatrana kao priznanje jurisdikcije hrvatskih banova što se tiče političkih, sudbenih i vojnih pitanja na području koje se protezalo od Drave do Jadranskog mora. Statuti se ističu po tome što su priznavali pravo na slobodu samo rimokatoličke vjeroispovijesti u Banskoj Hrvatskoj, „pravo hrvatsko-slavonskih staleža na opću insurekciju, pravo samostalnog sudovanja (do 1723), pravo samostalne političke uprave nezavisne od Ugarskog namjesničkog vijeća (od 1779., odnosno 1790) te pravo da porezima prikupljenim u ime kraljevske kontribucije hrvatsko-slavonski staleži samostalno raspolažu u svrhu financiranja Banske Hrvatske (do 1750).“⁷⁵

Pravno-politički pisci 18. stoljeća u svojim su djelima isticali status i privilegije koje je Banska Hrvatska imala. Oni navode da su osnovna razlika hrvatskog i ugarskog ustava javno politička pitanja (*publico-politica*), koja su se posebno fokusirala na pitanja vezana uz javnu upravu i fiskalna pitanja. Do 1779. godine Banska Hrvatska imala je u potpunosti samostalnu političku i fiskalnu upravu. Novi porezni sustav uveden je u Ugarsku 1715. godine, a 1723. godine i novi upravni sustav. Prema novom upravnom sustavu Ugarsko namjesničko vijeće bilo je centralna institucija izvršne vlasti. Banska Hrvatska nije bila uključena u taj sustav, ali je sve do kraja 17. stoljeća ponekad sudjelovala u novim reformama Zemalja krune svetog Stjepana. Prilikom zasjedanja Ugarsko-hrvatskog sabora 1723. godine Banskoj Hrvatskoj utvrđeno je

---

⁷⁵ Horbec, “Habsburška Monarhija”, 407- 408.

njezino dotadašnje upravno uređenje. Godine 1725. Hrvatski je sabor odgovarao na jedno pitanje Ugarskog namjesničkog vijeća i pri tome naglasio nepriznavanje njegovih ovlasti. Zato je *publico-politica* u Banskoj Hrvatskoj i dalje bila pod upravom Hrvatskog sabora.⁷⁶ Od 1745. godine Hrvatskom saboru u tim poslovima konkuriraju: „županijske skupštine slavonskih, a od 1759. i hrvatskih županija te potom, od 1767. do 1779. i prelaska tih ovlasti na Ugarsko namjesničko vijeće, u rukama Hrvatskog kraljevskog vijeća kao dikasterija izvršne vlasti za područje Banske Hrvatske.“⁷⁷ Do 1770. godine Banska Hrvatska imala je pravo fiskalne uprave na svom području (staleži su raspisivali poreze, donosio se godišnji proračun i imali su pravo revizije kraljevske blagajne). Iste godine ukida se blagajna, financijska uprava prenosi se na Hrvatsko kraljevsko vijeće, a 1779. godine prenosi se na Ugarsko namjesničko vijeće. Time Banska Hrvatska gubi autonomnost fiskalne politike.⁷⁸

Položaj Banske Hrvatske, što se tiče plaćanja poreza bio je drugačiji nego u drugim zemljama Monarhije. Zbog toga što je Hrvatski sabor bio temeljna institucija porezne uprave. Porez koji se prikupio nije odlazio u dvorsku blagajnu već se upotrebljavao za održavanje Banske krajine. Prema odredbi iz 1750. godine tri hrvatske županije i slobodni kraljevski gradovi godišnje su morali plaćati 40 000 forinti za uzdržavanje vojske Banske krajine.⁷⁹

8.1. Hrvatsko kraljevsko vijeće

Godine 1767. na poticaj Franje Kollera osnovano je Kraljevsko vijeće za kraljevine Dalmaciju, Hrvatsku i Slavoniju (*Consilium regium in Regnis Dalmatiae, Croatiae et Sclavoniae*).⁸⁰ To je bila vlada za područje Banske Hrvatske i Slavonije. Kraljevsko vijeće ističe se kao prva vlada u hrvatskoj povijesti. Plemstvo je kao stalež izgubilo političku važnost, jer je Marija Terezija oslabila položaj podbana i Sabora.⁸¹ U razdoblju od 1769. do 1776., dok se u Varaždinu nalazilo Hrvatsko kraljevsko vijeće, Varaždin je bio središte hrvatske aristokracije.⁸² Kada je Varaždin 1776. godine pogodio požar, Kraljevsko vijeće preseljeno je u Zagreb.⁸³ „Na

---

⁷⁶ Horbec, „Habsburška Monarhija”, 409.

⁷⁷ Isto, 410.

⁷⁸ Isto, 410.

⁷⁹ Katušić, „Hrvatske”, 18.

⁸⁰ Iveljić, *Hrvatska povijest*, 55.

⁸¹ Neven Budak, *Hrvatska povijest u ranome novom vijeku: Hrvatska i Slavonija u ranome novom vijeku* (Zagreb, 2007), 40.

⁸² Josip Adamček, „Ekonomsko-društveni razvoj u Hrvatskoj i Slavoniji u 18. stoljeću”, u: *Društveni razvoj u Hrvatskoj: od 16. stoljeća do početka 20. stoljeća*, ur. Mirjana Gross, (Zagreb, 1981), 64.

⁸³ Ivo Goldstein, *Hrvatska povijest*, (Zagreb, 2003), 149.

čelu Vijeća bio je ban, a sačinjavalo ga je pet vijećnika, od kojih je jedan prelat, jedan velikaš i tri iz redova ostalog plemstva. Prvi njegovi članovi bili su kao predsjednik ban Franjo Nádasdy, protonotar Nikola Škrlec, barun Mihael Malenić, srijemski biskup Ivan Krstitelj Paxy, požeški podžupan Antun Janković i Sigismund Komaromy kao predstavnik Komore i kraljevski fiškal.⁸⁴ Kraljevsko vijeće bilo je nadležno za političke, gospodarske i vojničke poslove. Osnutkom Kraljevskog vijeća osigurana je samostalnost Hrvatske od Ugarske, ali su Hrvatskoj ograničena autonomna prava. Hrvatsko plemstvo najviše se protivilo mjerama bečke vlasti, kojima je cilj bio uvođenje vojničkog režima i u nekim dijelovima Banske Hrvatske. Oni su se tome protivili, zato što bi utjecalo na nestajanje njihovih povlastica. Zbog toga Marija Terezija izdaje dekret 1779. godine kojim ukida Kraljevsko vijeće.⁸⁵

8.2. Urbari

Završetkom Rata za oslobođenje ili kako ga još nazivaju Veliki Bečki rat 1699. godine hrvatsko se društvo suočava s novim poteškoćama. Problemi su bili i na političkom planu, a ono što im je bilo najvažnije, bilo je priključenje Banskoj Hrvatskoj krajeva koji su oslobođeni od Turaka. Tada dolazi i do sukobljavanja hrvatskog plemstva s bečkim dvorom, zbog pokušaja uspostavljanja apsolutizma na način da provedu velik broj reformi. Bečki dvor reformama je pokušao potaknuti modernizaciju, a upravo zbog toga staleži započinju borbu kako bi očuvali municipalna prava.⁸⁶ Velikim Bečkim ratom od turske vlasti oslobođena je Slavonija, područje između rijeka Une i Kupe, Lika i Krbava. Premda je to područje bilo oslobođeno, plemstvo ga nije moglo odmah priključiti Banskoj Hrvatskoj. Slavonija je u sastavu Hrvatske tek od 1745. godine.⁸⁷ Tijekom ljeta 1755. godine u Zagrebu je bila kraljevska komisija kojoj je na čelu bio grof Althan. Njihov je cilj bi ispitati koji su uzroci seljačkih buna koje su se dogodile početkom 1755. godine. Seljaci su tada bili pozvani da iznesu tužbe protiv svoje gospode. Oni su bili protiv povećanja feudalne rente i protiv tereta koji im se nametao, a nije bio u skladu sa tradicionalnom normom. Početkom 18. stoljeća seljacima je nametnuto pređenje vlastite kudjelje. Koliko libri kudjelje seljak i njegovi ukućani ispredu, toliko su dana bili oslobođeni tlake.⁸⁸

---

⁸⁴ Iveljić, *Hrvatska povijest*, 55.

⁸⁵ Goldstein, *Hrvatska povijest*, 148-149.

⁸⁶ Adamček, "Ekonomsko-društveni razvoj", 59.

⁸⁷ Isto, 62.

⁸⁸ Isto, 65.

U vrijeme rata za oslobođenje u Slavoniji se nalazila carska vojska, a oficiri su se ponašali kao feudanci. Zauzećem mnogih posjeda oni su stanovništvu nametnuli daće, koje su uzdržavale vojsku. Takve odnose pokušala je poboljšati Caraffina komisija. Nazvana je tako prema grofu Caraffi koji je sa svojim suradnicima u selima nametnuo novčanu daću koja je zamijenila vojnički porez. Komisija je 1698. godine obnovila prikupljanje desetine. U ponekim dijelovima Slavonije izbijali su nemiri. Zbog toga je general Khevenhüller obavijestio 1733. godine dvor da je uzrok nemira nezadovoljstvo i teško stanje u kojem se seljaci nalaze. Zbog toga je Karlo VI. 1737. izdao urbar.⁸⁹ „Urbari su bili pravni akti kojima su utvrđene obveze kmetova prema vlastelinstvu. U pravilu su ih donosili sami vlastelini za područje svog vlastelinstva.“⁹⁰ Najveće bune bile su u Zagorju i Podravini 1755. godine. Obje bune su ugušene oružanom intervencijom pod vodstvom podbana Ivana Raucha. Bune i njihova gušenja izazvale su velike štete za gospodarstvo, a otežano je i prikupljanje poreza i drugih kmetskih podavanja. Saznavši za to, kraljica je ispitala uzroke buna te 1756. godine izdala tzv. Slavonski urbar, a 1780. godine i tzv. Hrvatski urbar. Drugom urbaru protivili su se na Hrvatsko-slavonskom saboru, ali ga je kraljica ipak donijela.⁹¹ Kraljica je tako smanjila eksploataciju seljaka, ograničila im je obveze prema vlastelinima te im je tako omogućeno bolje ispunjavanje poreznih obveza. Marija Terezija je već 1755. godine uvela Privremeni urbar za Hrvatsku. Urbar je dostavljen Hrvatsko-slavonskom saboru te se na temelju tog urbara trebao izraditi konačni, ali se hrvatsko plemstvo do 1780. godine protivilo tome, a tada je izdan Hrvatski urbar.⁹²

---

⁸⁹ Adamček, “Ekonomsko-društveni razvoj”, 66-68.

⁹⁰ Dalibor Čepulo, *Hrvatska pravna povijest u europskom kontekstu od srednjeg vijeka do suvremenog doba* (Zagreb, 2012), 64.

⁹¹ Čepulo, *Hrvatska pravna povijest*, 64-65.

⁹² Isto, 65.

9. Obnova županija

Županije su teritorijalno-upravne jedinice, a one su do 1848. godine bile zajednice plemstva. Imaju svoju upravu što se tiče upravnih, financijskih, pravosudnih i vojnih poslova. Civilna Hrvatska imala je tri županije – Zagrebačku, Križevačku i Varaždinsku, a Slavonija Virovitičku, Srijemsku i Požešku.⁹³

Na čelu svake županije nalazi se veliki župan, a ponegdje je njegova vlast bila i nasljedna (u Varaždinskoj županiji). Nasljedno pravo u Varaždinskoj županiji obnašala je obitelj Erdődy do 1845. godine. Time je Varaždinska županija imala neovisan položaj. Za razliku od Varaždinske županije Zagrebačka i Križevačka dužnost velikog župana bila je ujedinjena s podbanskom dužnošću, dok je Sabor donosio odluke njihovim dužnosnicima i činovnicima.⁹⁴ Županije civilne Hrvatske nalazile su se pod upravom Hrvatskog sabora i bana. Unatoč tome što je obnašao kraljevske ovlasti, ban je pri donošenju političkih odluka morao surađivati sa staležima i redovima Hrvatskoga sabora. Veliki župan imao je upravnu, sudbenu i izvršnu vlast, ali na razini županije. Veliki župani bili su obnašali dužnost posrednika između vladara i županijskog plemstva.⁹⁵

Slavonske županije bile su organizirane po uzoru na ugarske županije čija je reorganizacija provedena 1723. godine. Na čelu slavonskih županija također se nalazio veliki župan, a imenovao ga je kralj.⁹⁶ Na Požunskom saboru prilikom imenovanja za ugarsko-hrvatsku kraljicu, Marija Terezija obećala je da će uvijek poštivati „posebna ugarska prava“.⁹⁷ Tog obećanja ona se uvijek pridržavala. Kako bi održala obećanje nakon Požunskog sabora započela je obnovu županijskog sustava u Slavoniji. Godine 1745. obnovljene su tri županije (Virovitička, Požeška i Srijemska), koje su podređene banu i Saboru. Jedino porezni poslovi ovih županija nisu bili podređeni banu i Saboru. Time je potvrđena povezanost Slavonije i Hrvatske.⁹⁸ Slavonske su županije od 1751. godine imale obvezu slanja svojih izaslanika na Ugarski sabor, ali bez utjecaja Hrvatskog sabora.

---

⁹³ Na početku 18. stoljeća hrvatske zemlje bile su unutar granica triju država: Habsburške Monarhije, Mletačke Republike i Osmanskog Carstva. U granicama Habsburške Monarhije, odnosno kao dio Zemalja krune sv. Stjepana bio je i civilni dio Hrvatske.

⁹⁴ Iveljić, *Hrvatska povijest*, 60.

⁹⁵ Katušić, „Hrvatske“, 13.

⁹⁶ Iveljić, *Hrvatska povijest*, 60.

⁹⁷ Budak, „Doba prosvijećenog apsolutizma“, 100

⁹⁸ Isto, 100.

Godine 1759. uspostavljen je novi županijski sustav u Hrvatskoj. On je nastao po uzoru na ugarski iz 1723. godine, na temelju kojega je i hrvatske velike župane birao kralj, naglašena je važnost županijskih skupština i osnovana županijska blagajna. Tako županije više nisu bile pod utjecajem Sabora.⁹⁹ Marija Terezija osnovala je Severinsku županiju (područje Bakra, Bakarca, Kraljevice i Rijeke) 1778. godine. Županiju je ukinuo 1786. godine Josip II.¹⁰⁰

---

⁹⁹ Iveljić, *Hrvatska povijest*, 60-61.

¹⁰⁰ Engelsfeld, *Povijest hrvatske države*, 42.

10. Zaključak

Velikim Bečkim ratom (1683.-1699.) oslobođeno je veliko područje od turske vlasti. Veliku ulogu u tom ratu imali su Habsburgovci. Ratne uspjehe iskoristio je Leopold I. Nakon zasjedanja sabora u Požunu prihvaćeno je da će se u Hrvatskoj i Ugarskoj priznati nasljedno pravo habsburškoj lozi na temelju primogeniture. Hrvatska i Ugarska su za vrijeme Habsburgovaca bile nasljedne monarhije. Nasljedno pitanje naći će se u krizi nakon smrti Leopoldovog nasljednika i sina Josipa I., a posebice dolaskom na vlast Karla VI. Kako bi omogućili pravo nasljedstva ženskoj lozi obitelji Habsburg, hrvatsko je plemstvo 1712. godine izdalo Hrvatsku pragmatičku sankciju, odnosno članak 7. Izdavanjem tog dokumenta hrvatsko je plemstvo željelo sačuvati položaj koji je Banska Hrvatska tada imala, a također i sačuvati municipalna prava. Banska je Hrvatska bila pod upravom Hrvatskog sabora i bana, a u sastavu ugarskih zemalja unutar Monarhije. Iako je imala zaseban državopravni položaj, tijekom 18. stoljeća dolazilo je do pokušaja donošenja novih zakona koji bi smanjili taj položaj. Ban nije imao mogućnost samostalnog sazivanja Hrvatskog sabora, bez prethodne potvrde vladara, Hrvatski je sabor slao nuncije na zasjedanja zajedničkog Ugarsko-hrvatskog sabora, a ondje su mogli glasovati samo za odluke koje se tiču Ugarske itd. Osnivanje Hrvatskog kraljevskog vijeća još je više oslabilo položaj Hrvatskog sabora i podbana, a njegovim ukidanjem financijska uprava prenosi se na Ugarsko namjesničko vijeće. Iako je hrvatsko plemstvo isticalo zaseban položaj Banske Hrvatske, u praksi to nije bilo tako. U mnogim poslovima i odlukama hrvatsko je plemstvo ovisilo o Ugarskoj i odlukama koje su donesene na zajedničkom Ugarsko-hrvatskom saboru. Karlo VI. je dolaskom na prijestolje bio posljednji muški potomak dinastije Habsburg. Prihvatio je Hrvatsku pragmatičku sankciju, međutim drugi narodi, a posebice Ugri nisu ju odmah prihvatili. Nakon rođenja kćeri, Marije Terezije Hrvatsku pragmatičku sankciju iznio je i pred ugarske staleže. Oni su na kraju kao i druge zemlje prihvatili žensko nasljedno pravo obitelji Habsburg. Unatoč tome, njezinu vladavinu mnogi će osporavati, a izbija i Rat za austrijsko nasljeđe.

11. Popis literature

1. Adamček, Josip. "Ekonomsko-društveni razvoj u Hrvatskoj i Slavoniji u 18. stoljeću". U: *Društveni razvoj u Hrvatskoj: od 16. stoljeća do početka 20. stoljeća*, ur. Mirjana Gross. Zagreb, 1981: 59-82.
2. Beuc, Ivan. *Povijest institucija državne vlasti Kraljevine Hrvatske, Slavonije i Dalmacije*. Zagreb, 1985.
3. Budak, Neven. "Habsburzi u vrijeme izgradnje apsolutizma". U: *Habsburzi i Hrvati*, ur. Neven Budak. Zagreb, 2003: 81-97.
4. Budak, Neven. "Doba prosvijećenog apsolutizma". U: *Habsburzi i Hrvati*, ur. Neven Budak. Zagreb, 2003: 98-115.
5. Budak, Neven. *Hrvatska povijest u ranome novom vijeku: Hrvatska i Slavonija u ranome novom vijeku*. Zagreb, 2008.
6. Čepulo, Dalibor. *Hrvatska pravna povijest u europskom kontekstu od srednjeg vijeka do suvremenog doba*. Zagreb, 2012.
7. Engelsfeld, Neda. *Povijest hrvatske države i prava: razdoblje od 18. do 20. Stoljeća*. Zagreb, 2002.
8. Goldstein, Ivo i dr. *Hrvatska povijest*. 21 sv. Zagreb, 2008.
9. Goldstein, Ivo. *Hrvatska povijest*. Zagreb, 2003.
10. Horbec, Ivana. "Političke ustanove". U: *U potrazi za mirom i blagostanjem*, ur. Lovorka Čoralić. Zagreb, 2013: 27-51.
11. Horbec, Ivana. "Habsburška Monarhija". U: *U potrazi za mirom i blagostanjem*, ur. Lovorka Čoralić. Zagreb, 2013: 407-436.
12. Iveljić, Iskra. *Hrvatska povijest u 19. stoljeću: Banska Hrvatska i Vojna krajina od prosvijećenog apsolutizma do 1848. godine*. 1 sv. Zagreb, 2010.
13. Katušić, Maja. "Hrvatske zemlje u 18. stoljeću: opći pregled državno-političkih, gospodarskih, društvenih i kulturnih prilika". U: *Ljudi 18. stoljeća na hrvatskom prostoru*, ur. Lovorka Čoralić i dr. Zagreb, 2016: 13-30.
14. Moačanin, Nenad. "Rat za oslobođenje 1683.-1699. i njegovi rezultati u istočnoj i središnjoj Hrvatskoj i Slavoniji". U: *Povijest Hrvata od kraja 15.st. do kraja Prvog svjetskog rata*, ur. Lovorka Čoralić i dr. 2. knjiga. Zagreb, 2005: 143-148.
15. Zöllner Erich i Schüssel Therese. *Povijest Austrije*. prir. i prev. Vlatka-Ana Dujić, Sonja Ledinčić. Zagreb, 1997.

16. Horbec, Ivana. "Homo principis et homo statuum - banska služba za vladavine Marije Terezije". *Povijesni prilozi* 37 (2009): 283-315. https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=74007 (17. 06. 2019.).
17. Jukić, Ivana i Kasalo, Josip. "Kraljevinska prava, kraljevinska elita: primjer protonotara Jurja Plemića (1690.-1713.)". U: *Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti*. Zagreb, 2016: 125-146. https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=264803 (17. 06. 2019.).
18. Jukić, Ivana. "U sjeni Hrvatske pragmatičke sankcije". U: *Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti*. Zagreb, 2008: 143-163. https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=53504 (19. 06. 2019.).
19. Jukić, Ivana. "Vladavina žena na bečkom dvoru 1711/1712. i Hrvatska pragmatička sankcija". *Povijesni prilozi* 30 (2006): 103-127. https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=19638 (19. 06. 2019.).
20. Klaić, Vjekoslav. *Hrvatska pragmatička sankcija*. 88 knjiga. Zagreb, 1915. <http://dizbi.hazu.hr/object/8727> (19. 06. 2019.)
21. Leksikografski zavod Miroslav Krleža. *Pragmatička sankcija*. <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=49925> (20. 06. 2019.).